

Sygn. akt I ACa 1424/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Dzięciołowska (spraw.)
Sędziowie:	SSA Anna Cesarz SSA Dorota Ochalska - Gola
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Olejniczak

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2013 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **W. C. (1) i M. C. występującej we własnym imieniu oraz jako spadkobierca P. C.**

przeciwko **(...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 10 października 2012 r. sygn. akt I C 888/10

I. z apelacji powódek zmienia zaskarżony wyrok w punktach 5, 6 i 9 sentencji w ten tylko sposób, że:

a) zasądzoną w punkcie 5 sentencji kwotę 50.000 złotych podwyższa do kwoty 75.000 (siedemdziesiąt pięć tysięcy) złotych,

b) zasądzoną w punkcie 6 sentencji kwotę 25.000 złotych podwyższa do kwoty 35.000 (trzydzieści pięć tysięcy) złotych,

II. z apelacji strony pozwanej zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 12 sentencji w ten sposób, że znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu,

III. oddala w pozostałej części apelację powódek i apelację strony pozwanej,

IV. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 października 2012 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim zasądził od pozwanego zakładu ubezpieczeń między innymi:

- na rzecz powódki M. C., jako spadkobiercy ustawowego P. kwotę 160.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z ustawowymi odsetkami od dnia 6 lipca 2010 roku do dnia zapłaty (punkt 1 sentencji);
- na rzecz powódki M. C. kwotę 50.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z powodu śmierci syna z ustawowymi odsetkami od dnia 13 czerwca 2011 roku do dnia zapłaty (punkt 5 sentencji);
- na rzecz małoletniej powódki W. C. (1) reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego matkę M. C. kwotę 25.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z powodu śmierci brata z ustawowymi odsetkami od dnia 13 czerwca 2011 roku do dnia zapłaty (punkt 6 sentencji);
- oddalił powództwo w pozostałej części (punkt 9 sentencji),
- nakazał ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim kwotę 13.740 złotych tytułem opłaty sądowej od uwzględnionej części powództwa, od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni (punkt 10) i w pozostałej części nie obciążył powodów W. C. (1) reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego matkę M. C. i M. C. spadkobiercy ustawowego P. opłatą sądową od oddalonej części powództwa (punkt 11 sentencji) oraz zasądził na rzecz powodów W. C. (1) reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego matkę M. C. i M. C. spadkobiercy ustawowego P. od pozwanego (punkt 12 sentencji) kwotę 16.223,20 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w tym kwotę 14.400 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (k 414).

Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu sporządzonym do tego wyroku wskazał, że w dniu 27 czerwca 2008 r. ok. godz. 16.00 na drodze P. - K., gmina S. doszło do wypadku komunikacyjnego, w którym kierujący samochodem osobowym marki O. (...), o nr rej. (...) K. C. (1) utracił panowanie nad pojazdem i doprowadził do zderzenia z drzewem. W wyniku zaistniałego zdarzenia pasażerowie powyższego pojazdu doznali ciężkich obrażeń ciała. Samochód marki O. (...) był ubezpieczony w zakresie OC w pozwanym zakładzie ubezpieczeń.

W następstwie zdarzenia małoletni P. C. doznał rozległych obrażeń ciała w postaci:

- urazu głowy czaszkowo - mózgowego,
- rany w okolicy czołowej,
- zatrzymania krążenia i oddechu.

Bezpośrednio z miejsca zdarzenia powód został przewieziony do szpitala w P. bez oznak życia w trakcie reanimacji krążeniowo -oddechowej, w skali (...) oceniony na 3 pkt. Następnie przetransportowany przez zespół pogotowia lotniczego w stanie ogólnym bardzo ciężkim do Instytutu(...)powód został przyjęty do Zakładu (...). Na oddziale kontynuowano wentylację kontrolowaną oraz z powodu niestabilności krążeniowej wypełniono łożysko naczyniowe oraz włączono stały wlew D.. W kontrolnym badaniu CT głowy stwierdzono:

- pourazowe krwawienie podpajęczynówkowe,
- krew w świetle komory IV,
- zmniejszenie rezerwy płynowej.

W dniu 4 lipca 2008 r. przeprowadzono kolejne badanie CT głowy oraz (...). Powyższe badania wykryły krwiak rdzenia przedłużonego na wysokości C1-C3 powodujący kompresję rdzenia. W dniu 5 lipca 2008 r. P. został poddany zabiegowi ewakuacji krwiaka. W ciągu następnych dni stan ogólny był nadal niestabilny. Dnia 21 lipca 2008 r. wykonano zabieg tracheostomii w znieczuleniu ogólnym. W dniu 23 lipca 2008 r. nastąpiła stabilizacja układu krążenia, co umożliwiło

odstawienie D.. Następnie 31 lipca 2008 r. założono dostęp dożylny typu B.. W dniu 1 sierpnia 2008 r. pojawiły się drgawki z prężeniami. W wyniku badania CT głowy stwierdzono postępujące zmiany zanikowe. W następnych dniach zanotowano coraz częstsze napady drgawek, narastające wzmoczone napięcia mięśniowe przechodzące stopniowo w niedowład spastyczny czterokończynowy.

Nie nastąpił już powrót wydolnego samoistnego toru oddechowego.

W ciągu następnych miesięcy mimo intensywnego, wielokierunkowego leczenia stan ogólny chłopca nie uległ poprawie, utrzymał się niedowład spastyczny czterokończynowy i brak efektywnych ruchów oddechowych. Dnia 4 września 2008 r. założono cewnik do żołądka typu P. drogą endoskopową.

Dnia 8 lutego 2010 roku przeprowadzono badanie EEG w stanie czuwania przy otwartych oczach. W odprowadzeniach skroniowo - ciemieniowo - potylicznych zarejestrowano czynności fal o częstotliwości 4-4,5 HZ, o amplitudzie do 300µV nałożonymi falami beta. W pozostałych odprowadzeniach dominowała obfita czynność szybka polekowa, amplitudzie do 15-200µV. Zapis badania był modyfikowany czynnością polekową z zaznaczeniem tylnym, rytmem podstawowym bez czynności napadowej i ogniskowej.

W dniu 16 lutego 2010 r. wykonanie (...) głowy, które wykazało:

- obustronne zaniki korowo - podkorowe,
- zmiany wsteczne istoty białej i jąder podkorowych,
- miernie poszerzony układ komorowy,
- cechy uszkodzenia rdzenia przedłużonego na poziomie łuku atlasu,
- podwichnięcie w stawie szczytowo - obrotowym z poszerzeniem przestrzeni pomiędzy łukiem atlasu a zębem obrotnika o 6 mm,
- pogłębiły się cechy zmyku obrotowego ku przodowi,
- rdzeń kręgowy na poziomie uszkodzenia nieznacznie zagięty,
- liczne niskosygnałowe pasma widoczne w worku oponowym na poziomie uszkodzonego odcinka rdzenia kręgowego.

Dnia 25 lutego 2010 r. przeprowadzono konsultację neurologiczną, bez wskazań do interwencji.

P. w stanie bardzo ciężkim z niedowładem spastycznym czterokończynowym, niewydolny oddechowo w śpiączce mózgowej przebywał na Oddziale (...)w Instytucie (...)w Ł. przez okres 32 miesięcy. Zmarł (...). W chwili śmierci P. miał zaledwie 5 lat.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w ustaleniu wysokości zadośćuczynienia doniosłą rolę odgrywa wiek pokrzywdzonego. Przyjął, że co do zadośćuczynienia na rzecz P. C. winno ono kształtować się na poziomie 300.000 złotych i biorąc pod uwagę wypłaconą już kwotę 140.000 złotych wskazał, że podlegała zasądzeniu kwota 160.000 złotych na rzecz spadkobiercy małoletniego. Podkreślił przy tym, że roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców na podstawie art. 445 § 3 kc, dlatego też mając na uwadze akt poświadczenia dziedziczenia i załączoną umowę o częściowy dział spadku zasądził zadośćuczynienie na rzecz matki M. C. - spadkobiercy ustawowego zmarłego powoda. Odsetki od tej kwoty zasądził, zgodnie z żądaniem, od dnia wniesienia pozwu na podstawie art. 481 § 1 i 2 kc.

Zgodnie z art. 446 § 4 kc sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Sąd okręgowy rozpatrując niniejszą sprawę pod kątem zastosowania art. 446 § 4 kc przyjął, że przepis ten nie może stanowić podstawy uwzględnienia żądania zasądzenia zadośćuczynienia na rzecz osób najbliższych zmarłego, gdyż śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce

przed dniem 3 sierpnia 2008 roku. Okoliczność ta, jego zdaniem, nie wykluczają jednak zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 24 § 1 kc.

Z uwagi na ciężki uraz czaszkowo - mózgowy małoletni P. znajdował w stanie śpiączki przez okres 32 miesięcy. Powódka przez pierwszy rok jeździła do syna do Instytutu (...)w Ł. codziennie, gdyż utrzymanie dziecka przy życiu możliwe było jedynie w warunkach szpitalnych następnie conajmniej 2-3 razy w tygodniu.

Małoletnia W. w chwili wypadku miała 9 lat i siedziała obok brata, była świadkiem jego reanimacji oraz procesu leczenia. W następstwie wypadku u powódek M. i W. C. (1) doszło do pogorszenia stanu psychicznego. Doznały one uszczerbku psychologicznego, nie wymagającego obecnie terapii psychologicznej. Doszło również do pogorszenia stanu psychicznego, znacznych cierpień psychicznych pod postacią symptomów zespołu stresu pourazowego.

Uszczerbek na zdrowiu powódek w następstwie śmierci P. wyniósł 5 %. Stopień krzywdy, cierpień oraz bólu powódek po śmierci syna i brata jest znaczny.

Mając zatem na uwadze bliskość relacji między zmarłym a powódkami, urazy psychiczne których doznały powódki wskutek tragicznej śmierci P. sąd okręgowy uznał, że zasadnym będzie zasądzenie na rzecz powódki M. C. zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z powodu śmierci syna w kwocie 50.000 złotych, natomiast na rzecz W. C. (1) w kwocie 25.000 złotych zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z powodu śmierci brata. Zadośćuczynienia w takiej wysokości przynajmniej w części spowodują zniwelowanie wyrządzonej powódkom krzywdy.

Odsetki od zasądzonych kwot tytułem zadośćuczynienia na rzecz obu powódek z tytułu śmierci osoby najbliższej zostały naliczone na podstawie art. 481 § 1 i 2 kc po 7 dniach od dnia nadania pisma procesowego przez pełnomocnika powódek z dnia 3 czerwca 2011 roku, rozszerzającego powództwo, to jest od dnia 13 czerwca 2011 roku (pismo zostało bowiem nadane 6 czerwca 2011 roku).

O kosztach procesu co do uwzględnionej części powództwa Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 kpc. Na zasądzoną kwotę 16.223,20 złotych złożyły się:

- 14.400 złotych wynagrodzenie adwokackie określone zgodnie z § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z dnia 28 września 2002 r. (Dz.U. z roku 2002, nr 163, poz. 1348)
- 51 złotych opłata skarbową od udzielonych pełnomocnictw,
- 17 złotych opłata skarbową od udzielonego pełnomocnictwa substytucyjnego,
- 1.755,20 złotych koszt stawiennictwa pełnomocnika powódki na rozprawach przed Sądem Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim w dniach: 22 października 2010 roku, 14 stycznia 2011 roku, 29 lipca 2011 roku, 21 października 2011 roku, 26 września 2012 roku (W. - P.tj. 210 km x 2 x 0,8358 złotych 351,04 złote, wyliczone na podstawie stawki określonej rozporządzeniem Ministra Infrastruktury w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy).

O kosztach sądowych co do oddalonego powództwa Sąd orzekł na podstawie art.102 kpc (k 415 do 442).

Apelacje od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim złożyły obie strony postępowania.

Pozwany zakład ubezpieczeń zaskarżył wyrok w części w punkcie 1 zasądzającym na rzecz M. C. jako spadkobiercy małoletniego P. kwotę 160.000 złotych oraz w punktach 10 i 12 w oparciu o zarzuty:

- sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, polegająca na uznaniu, że odpowiednią sumą zadośćuczynienia za doznaną przez zmarłego P. krzywdę, pomimo pozostawania przez niego przez cały czas od wypadku do dnia śmierci w stanie głębokiej nieświadomości, stanowi kwota

300.000 złotych, skutkujące zasądzeniem rażąco wysokiej, nieadekwatnej do krzywdy kwoty zadośćuczynienia i nadmiernym wzbogaceniem spadkobiercy zmarłego,

- naruszenia prawa materialnego tj.

- art. 445 § 1 kc w zw. z art. 444 § 1 kc przez przyjęcie, że odpowiednią do skali krzywdy jest kwota 300.000 złotych,
- art. 6 kc poprzez przyjęcie, że powódka w sposób niebudzący wątpliwości wykazała, że odpowiednią sumą zadośćuczynienia za doznaną przez P. krzywdę jest kwota 300.000 złotych,
- art. 353 § 1 kc w zw. z art. 1 kc na skutek zasądzenia zadośćuczynienia, pomimo wygaśnięcia zobowiązania strony pozwanej bez zaspokojenia wierzyciela na skutek połączenia długu (obowiązku zapłaty odszkodowania i zadośćuczynienia przez kierującego pojazdem ojca zmarłego) z wierzytelnością (roszczeniem K. C. (1) o zapłatę zadośćuczynienia z tytułu nabycia praw do spadku na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia rep. A nr 1145/2011 z dnia 22 marca 2011 r.), skutkującego nieważnością czynności prawnej tj. umowy o częściowy dział spadku z dnia 17 maja 2011 r. i tym samym brak uprawnień po stronie M. C. spadkobiercy ustawowego do dochodzenia w całości kwot objętych postępowaniem,
- naruszenia prawa procesowego mającego wpływ na wynik sprawy tj. art. 233 § 1 kpc w zakresie uznania na podstawie okoliczności sprawy za odpowiedniej kwoty 300.000 złotych zadośćuczynienia oraz niedokonania ustaleń w zakresie podnoszonego przez pozwanego zarzutu konfuzji, art. 328 § 2 kpc poprzez niewskazanie w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia pobudek jakimi kierował się sąd przy określeniu wysokości zadośćuczynienia i przy zastosowaniu w sprawie do różnych części dochodzonego roszczenia dwóch przeciwstawnych zasad rozliczenia kosztów, art. 98 § 1 kpc i art. 102 kpc poprzez nieuzasadnienie zasady słuszności i nieuwzględnienie, że powodowie przegrali proces w 80%.

W konkluzji apelacji strona pozwana wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonej części i oddalenie powództwa w części zasądzającej kwotę 160.000 złotych na rzecz spadkobiercy zmarłego P., zmianę punktów 10 i 12 wyroku poprzez właściwe zastosowanie zasady odpowiedzialności za wynik procesu oraz zasądzenie od powódek na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje (k 451 do 461).

Powódki zaskarżyły wyrok w punkcie 9 tj. w zakresie oddalenia powództwa o zasądzenie na ich rzecz zadośćuczynień związanych z krzywdą powstałą w związku ze śmiercią małoletniego P. ponad kwotę 50.000 złotych na rzecz M. C. oraz ponad 25.000 złotych na rzecz W. C. (2).

Zarzuciły wyrokowi naruszenia prawa materialnego na skutek błędnej wykładni przepisów art. 24 § 1 kc w zw. z art. 448 kc polegającej na przyznaniu powódkom kwoty wyraźnie nieodpowiadającej rozmiarowi krzywdy, jakiej doznały w związku ze śmiercią osoby najbliższej.

W konkluzji apelacji skarżące wniosły o zmianę zaskarżonego wyroku w punktach przez zasądzenia na rzecz:

- M. C. dalszego zadośćuczynienia w kwocie 200.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty,
- W. C. (2) dalszego zadośćuczynienia w kwocie 25.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 13 czerwca 2011 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz strony powodowej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą wg norm przepisanych (k 467 do 479).

W piśmie procesowym z dnia 16 kwietnia 2013 r. powódki wnosily o oddalenie apelacji strony pozwanej, dodatkowo wskazując na prawidłowo dokonaną przez sąd pierwszej instancji interpretację przepisów powołanych w złożonym środku odwoławczym przez zakład ubezpieczeń, w szczególności przy uwzględnieniu przepisów o dziedziczeniu (art. 922 § 2 kc, 1037 kc, art. 1038 § 2 kc) i braku naruszenia przepisów prawa poprzez czynność prawną w postaci

umownego działu spadku oraz niewykazania przez skarżącego nieważności czynności w oparciu o art. 58 § 1 kc (k 487 do 491).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Ze złożonych środków odwoławczych tylko apelację powódek należało uznać za zasadną, ale jedynie w części.

Przechodząc do rozważań nad zastosowaniem przepisów dla rozstrzygnięcia w sprawie żądania zasądzenia na rzecz powódek zadośćuczynienia jako osobom najbliższym zmarłego należy podnieść, że Sąd Apelacyjny w Łodzi stoi na stanowisku, że przepis art. 446 § 4 kc (ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 116, poz. 731) ma zastosowanie do roszczeń tych osób także wtedy, gdy śmierć poszkodowanego, która nastąpiła w czasie obowiązywania tego przepisu, była następstwem zdarzenia sprzed jego wejścia w życie (zob. też wyroku SN z dnia 5 października 2011 r., IV CSK 10/11 - Biul. SN 2012/1/9, OSNC - ZD 2012/3/55, M. Prawn. 2012/13/718-720, OSP 2012/9/90 z glosą B. Lanckorońskiego, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 kwietnia 2012 r., I ACa 281/12, LEX nr 1171322). Niezbędną dla zastosowania tego przepisu jest bowiem śmierć osoby poszkodowanej czynem niedozwolonym i powstanie określonego uprawnienia dla jej osoby najbliższej i to ona wyznaczać musi możliwość zastosowania art. 446 § 4 kc w konkretnej sprawie.

Odmienność poglądu sądu pierwszej instancji i zarzucenie wyrokowi tego sądu naruszenia prawa materialnego w zakresie zastosowania art. 24 kc w zw. z art. 448 kc na skutek rażąco zaniżonej wysokości przyznanych kwot zadośćuczynienia nie stoi na przeszkodzie uwzględnieniu tego zarzutu apelacji, gdyż właściwe zastosowanie prawa materialnego sąd odwoławczy powinien badać w granicach zaskarżenia.

Przepis art. 446 § 4 kc daje podstawę do zasądzenia zadośćuczynienia z powodu krzywdy polegającej na cierpieniach psychicznych wywołanych śmiercią osoby najbliższej. W literaturze i orzecznictwie wskazuje się, że na rozmiar krzywdy, o której mowa w powołanym przepisie, mają wpływ przede wszystkim: wstrząs psychiczny i cierpienia moralne wywołane śmiercią osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki po jej śmierci, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci osoby bliskiej, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał odnaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność do jej zaakceptowania, wiek pokrzywdzonego (por. z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10, niepubl.).

Zadośćuczynienie przewidziane w art. 446 § 4 kc jest odzwierciedleniem w formie pieniężnej rozmiaru krzywdy, która nie zależy od statusu materialnego pokrzywdzonego. Jedynie zatem rozmiar zadośćuczynienia może być odnoszony do stopy życiowej społeczeństwa, która pośrednio może rzutować na jego umiarkowany wymiar i to w zasadzie bez względu na status społeczny i materialny pokrzywdzonego. Przesłanka „stopy życiowej” ma więc charakter uzupełniający i ogranicza wysokość zadośćuczynienia tak, by jego przyznanie nie prowadziło do wzbogacenia osoby uprawnionej, nie może jednak pozbawić zadośćuczynienia jego zasadniczej funkcji kompensacyjnej i eliminować innych czynników kształtujących jego wymiar (por. wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 r., IV CKN 1266/00, oraz wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 października 2012 r., I ACa 439/12 LEX nr 1223149).

Z opinii psychologicznej dotyczącej małoletniej W. C. (1) wynika, że z uwagi na udział w wypadku, świadomość stanu zdrowia brata stopień krzywdy, cierpienie oraz bólu po jego śmierci był znaczny (k 346 do 347 i k 376). Podobne wnioski biegły psycholog przedstawił w opinii dotyczącej M. C. (k 348 do 349). Pogorszenie stanu zdrowia psychologicznego było skutkiem śmierci małoletniego, ale wiązało się również z przeżyciami dotyczącymi jego stanu zdrowia przez 32 miesiące jego pobytu w szpitalu, nadziejami, obserwacjami dokonywanymi w czasie częstych wizyt.

Przeprowadzone u obu powódek badania psychiatryczne (k 366 do 368 i k 391 do 393) wykazało zaburzenia stresu pourazowego związane ze śmiercią P. U M. C. stwierdzono cechy zaburzeń emocjonalnych oraz zaburzeń nastroju i aktywności. W okresie od czerwca 2008 r. cierpi ona na zespół niejednorodnych objawów o charakterze sytuacyjnym o obrazie depresyjnym spełniających kryteria diagnostyczne zaburzenia stresowego pourazowego. U obu

powódek stwierdzono długotrwały uszczerbek na zdrowiu rzędu 5%, narastanie stresu, obniżenia nastroju, drażliwość, zaburzenia snu i koncentracji uwagi po śmierci P..

Czas i zakres tych cierpień, poczucie osamotnienia, pustki po śmierci syna i brata dawały podstawy do przyjęcia, że kwoty zasądzonych zadośćuczynień powinny być wyższe niż przyjął sąd okręgowy w zaskarżonym wyroku.

Dla małoletniej W., która brała udział w wypadku, odwiedzała brata wraz z rodzicami nadzieja na wyzdrowienie brata wynikała nie tylko z więzi emocjonalnych łączących ją z chorym bratem, ale również ze zdolności pojmowania, w jakim jest stanie będącej skutkiem jej wieku i zaangażowania w sprawy rodziny. Małoletnia musiała odczuć krzywdę wynikającą z tej śmierci w znacznie większym stopniu, gdyż z uwagi na wiek zmarłego stanowiła dla niego wsparcie w czasie przed wypadkiem.

Intensywność przeżyć M. C. wynikała zaś nie tylko z więzi łączącej ją ze zmarłym synem, ale z wielu czynności, które przy nim wykonywała, zaangażowania w opiekę nad chorym.

U obu powódek wystąpiły zaburzenia psychologiczne i psychiczne, będących skutkiem śmierci osoby bliskiej. Matka do tej pory nie potrafi odnaleźć się w nowej rzeczywistości i nie jest w stanie ją zaakceptować. Jej stan wycofania, odsunięcia się od życia towarzyskiego jest efektem tych zaburzeń. Cierpienia syna przez okres ponad 32 miesiące stanowiły dla niej udrękę. Obecnie przez dalszy okres ponad dwóch lat uraz, który nastąpił po śmierci dziecka daje poczucie pustki, której nie jest w stanie wypełnić w pełni córka.

Czynniki psychologiczne, wystąpienie choroby po śmierci zmarłego potęgują skalę cierpień, które odczuły powódki i choć sąd pierwszej instancji je zauważył to w niedostateczny sposób uwzględnił je przy określeniu wysokości zadośćuczynienia.

Ta skala cierpień uprawniała do uznania, że adekwatnymi do niej kwotami zadośćuczynienia dla M. C. powinna być kwota 75.000 złotych, natomiast dla małoletniej W. C. (2) kwota 35.000 złotych. Uraz małoletniej z uwagi na jej wiek, dalszy rozwój będzie ulegał zniwelowaniu, natomiast odczucie osamotnienia po śmierci dziecka, zwłaszcza wobec wcześniejszych działań matki daje podstawę do przyjęcia, że w stosunku do niej kwota zadośćuczynienia kompensującego doznana krzywdę powinna być wyższa.

Apelacja strony pozwanej jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

Zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 kpc byłby skuteczny wówczas, gdyby skarżący wykazał uchybienie podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 grudnia 2005 r., sygn. akt III CK 314/05, LEX nr 172176). Ocena mocy i wiarygodności dowodów, przeprowadzona w pisemnym uzasadnieniu orzeczenia, mogłaby być skutecznie podważona w postępowaniu odwoławczym tylko wówczas, gdyby wykazano, że zawiera ona błędy logiczne, wewnętrzne sprzeczności, jest niepełna.

Pozwany zakład ubezpieczeń wystąpienia tych okoliczności w stosunku do przeprowadzonej przez sąd okręgowy oceny materiału dowodowego i wyprowadzonych na jej podstawie wniosków w sprawie nie wykazał. Wynikało to z niezwrócenia uwagi na tę część materiału dowodowego, która przesądzała o wyprowadzeniu odmiennych od przedstawionych w uzasadnieniu złożonego środka odwoławczego wniosków.

Na rozprawie w dniu 22 października 2010 r. M. C. zeznała, że karmienie syna odbywało się co trzy godziny. Przywoziła synowi zmiksowane jedzenie, zmieniała pieluszki. Syn w wyniku wypadku miał złamaną rączkę i zaawansowaną osteoporozę. Miał problemy z żyłami, dlatego leki były mu podawane bezpośrednio do żołądka. Dostawał pawulon, relanium lub morfinę (k 230 odwr. do 231). Potwierdził czynności dokonywane przy małoletnim K. C. (k 237 do 238) oraz świadek I. O. (k 333), złożona do akt epikryza (k 146 i 246), zaświadczenie medyczne (k 100, 101 do 102 stan po tracheostomii w dniu 21 lipca 2009 r.), wyciąg z dokumentacji lekarskiej (k 97).

W dniu 4 maja 2009 r. dokonano u P. usunięcia operacyjnego krwiaka (k 98).

Z dokumentacji medycznej (k 29 do 31 i k 24 akt szkodowych) zgromadzonej przez stronę pozwaną w aktach szkodowych wynika, że P. miał podawane wlewy dopaminy, podawano atropinę, włączono podaż glukozy i środków znieczulających, zwiększano parametry wentylacji, przeprowadzano zabiegi odessania, zachodziła konieczność stałej sztucznej wentylacji. Dokonujący oceny zdrowia małoletniego P. „lekarz zaufania” strony pozwanej w dniu 2 marca 2009 r. określił procent uszczerbku na zdrowiu na 100% (k 28 akt szkodowych). Wówczas przyznano zadośćuczynienie w kwocie 140.000 złotych, które zakład ubezpieczeń wypłacił jeszcze za życia małoletniego.

Małoletni był poddawany zabiegom umożliwiającym mu oddychanie, znieczulających przez następny okres niespełna dwóch lat, co musi obrazować skalę doznanych przez niego cierpień. Nie można zgodzić się ze skarżącym, że nie miał on świadomości swojego stanu, gdyż był osobą leżącą, bez kontaktu z otoczeniem (w śpiączce mózgowej), co wpływać powinno na niższe określenie skali cierpień i krzywdy. Przeczy temu potrzeba kilku zabiegów przeprowadzonych u tak małego dziecka, podawanie mu leków znieczulających, karmienie przy wykorzystaniu założonego cewnika do żołądka typu P. drogą endoskopową i potrzeba udziału w tych czynnościach rodziny.

Wnioski wyprowadzone przez sąd okręgowy z analizy materiału, którym dysponował stanowią o prawidłowym zastosowaniu w sprawie art. 233 § 1 kpc. Ponowne przeprowadzenie tej oceny przez sąd odwoławczy prowadzi do zbieżnych wyników. Ustalenia faktyczne zawarte w uzasadnieniu zakwestionowanego orzeczenia zostały, więc uznane przez Sąd Apelacyjny w Łodzi za własne.

Uznanie w okolicznościach niniejszej sprawy kwoty 300.000 złotych zadośćuczynienia (art. 445 kc w zw. z art. 444 § 1 kc) za adekwatnej do skali cierpień małoletniego znajdowało uzasadnienie nie tylko w omówionych wcześniej okolicznościach wypływających ze zgromadzonych dowodów, ale przede wszystkim w porównaniu okresu leczenia P. do czasu dokonania wypłaty części tej kwoty przyznanej w postępowaniu likwidacyjnym i czasu dalszych cierpień dziecka, który był nawet dłuższy niż okres do wydania decyzji przez zakład ubezpieczeń.

Zgodnie z treścią art. 922 § 1 kc prawa i obowiązki zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na spadkobierców. Ze względu na treść wielu przepisów kodeksu postępowania cywilnego, nie ulega wątpliwości, że w postępowaniu cywilnym zachodzi ogólne następstwo spadkobierców. Spadkobiercy nabywają legitymację do następstwa w zakresie postępowania dlatego, że są następcami prawnymi zmarłej strony (uczestnika) w zakresie sytuacji prawnej, której dotyczy postępowanie (tak też uzasadnienie uchwały SN z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/2001, OSNC z. 10 z 2010 r., poz. 144, cytowane również w piśmie procesowym powódek z dnia 16 kwietnia 2013 r., wyrok SN z dnia 17 czerwca 2009 r., IV CSK 84/09, LEX nr 818614).

Dział spadku może nastąpić w dwojaki sposób, bądź na mocy umowy zawartej pomiędzy wszystkimi spadkobiercami, bądź na mocy orzeczenia sądu (art. 1037 § 1 kc). Spadkobiercy mają swobodę w wyborze trybu działu spadku. Umowny dział spadku może nastąpić w postaci umowy pozasądowej, ugody sądowej zawartej w postępowaniu pojednawczym, ugody sądowej zawartej w postępowaniu nieprocesowym i ugody zawartej przed sądem polubownym. Umowa o dział spadku jest czynnością prawną o charakterze rozporządzającym, konsensualnym i nie może być zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu. Umowny dział spadku może obejmować jego część (art. 1038 § 2 kc).

Żądanie działu spadku i zniesienia współwłasności jest ustawowym prawem współwłaścicieli o tak podstawowym charakterze, że co do zasady nie może być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, bowiem z samego założenia współwłasność jest nietrwała i każdy ze współwłaścicieli musi liczyć się z możliwością jej zniesienia także w sposób, który może pozbawić go prawa do rzeczy lub je ograniczyć (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2002 r., I KKN 249/00, LEX nr 55559 oraz uchwała SN z dnia 18 kwietnia 1990 r., III CZP 15/90, OSNC 1990, nr 10 - 11, poz. 137).

Skutkiem działu jest uregulowanie stosunków pomiędzy współspadkobiercami w zakresie składników spadku, jak też odpowiedzialności za długi spadkowe. Od chwili działu spadku każdy ze spadkobierców odpowiada za długi

samodzielnie, w stosunku do wielkości swojego udziału (art. 1034 § 2 kc). Skutki prawne działu spadku nie zawsze jednak dotyczą wyłącznie spadkobierców. Mogą dotyczyć również wierzycieli spadkodawcy.

Nie ma wątpliwości, że przedmiotem działu spadku mogą być aktywa, natomiast podział pasywów (długów) stanowi już tylko prawną konsekwencję dokonanego podziału aktywów i następuje już z mocy samego prawa (postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2000 r., I CKN 295/00, OSN 2001, z. 2, poz. 34 i powołane w nim inne orzeczenia Sądu Najwyższego). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się też i to, że w toku postępowania o podział spadku mogą być rozstrzygane jedynie spory bądź roszczenia między współspadkobiercami, określone w art. 686 kpc (por. np. z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 26 września 1968 r., III CRN 209/68, OSP i KA 1969, poz. 125). W sytuacji, w której wierzyciel spadkowy był równocześnie spadkobiercą spadku objętego podziałem, należy w zasadzie dopuścić możliwość rozstrzygnięcia w postępowaniu działowym również o stosunkach między spadkobiercami w związku z długiem spadkowym, podlegającym zaspokojeniu na rzecz jednego ze spadkobierców (por. z postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2002 r., II CKN 720/99, LEX nr 55133, uzasadnienie wyroku z dnia 5 lutego 2002 r., II CKN 803/99, nie publ.).

W niniejszej sprawie strony umowy o dział spadku z takiej możliwości skorzystały.

Nie można też pominąć ustosunkowując się do zarzutu „nieważności umowy o dział spadku” i konfuzji z art. 353 kc w zw. z art. 1 kc, że przepisy te nie mogą stanowić o nieważności czynności prawnej. Poza okolicznościami wynikającymi z art. 1037 kc i 1034 kc nie można nie zauważyć, że art. 828 § 2 kc przeczy podważaniu przez stronę pozwaną zasadności dokonania czynności prawnej pomiędzy spadkobiercami (zob. też wyrok Sąd Najwyższy w z dnia 5 września 2003 r., II CKN 454/01, LEX nr 198425).

Strona pozwana oprócz tych zarzutów powołała się w uzasadnieniu apelacji na pozorność czynności umownego działu spadku (k str. 7 apelacji, k 457).

Ustosunkowując się do tego twierdzenia podnieść trzeba, że przepis art. 83 kc i art. 58 § 1 kc stanowią odrębne, samodzielne i wykluczające się wzajemnie podstawy nieważności czynności prawnej. Czynność pozorna jest zawsze nieważna. Niekiedy ważna może być w świetle art. 83 § 1 zdanie drugie kc czynność ukryta. Dopiero wówczas jest możliwe badanie jej treści i celu w świetle kryteriów wyrażonych w art. 58 kc. Nie jest więc możliwe obejście prawa poprzez dokonanie czynności prawnej pozornej (zob. wyrok SN z dnia 14 listopada 2012 r., I UK 247/12, LEX nr 1274955).

Zgodnie z art. 6 kc, jeśli strona powołuje się na nieważność z prawem, czy na pozorność czynności prawnej powinna okoliczności wskazujące na zasadność jej twierdzeń udowodnić. Strona pozwana dowodów w tym zakresie nie zgłosiła, poprzestała jedynie na zgłoszeniu określonego zarzutu, bez podania choćby okoliczności mogących go uzasadniać. Wspomnieć trzeba, że art. 247 kpc dopuszcza dowód przeciw lub ponad ośnowę dokumentu, jednak w ściśle określonych i nieprzekraczalnych granicach - gdy nie prowadzi to do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności, oraz gdy ze względu na szczególne okoliczności sprawy sąd uzna to za potrzebne. Zasadą zatem jest niedopuszczalność prowadzenia takiego dowodu, a jego dopuszczenie wyjątkiem, gdy zachodzą kumulatywnie określone w przepisie przesłanki (zob. wyroki SN z dnia: 8 marca 2005 r., IV CK 630/04, LEX nr 277091 i 26 września 2008 r., V CSK 108/08, LEX nr 465962).

Nie było w sprawie żadnych przesłanek do uznania, że M. C. jako uprawniony na podstawie umownego działu spadku spadkobierca nie ma prawa dochodzenia/dalszego popierania żądania zadośćuczynienia, które to roszczenie zostało wytoczone za życia małoletniego. Przesłanki z art. 445 § 3 kc zostały w sprawie spełnione.

Mając powyższe okoliczności na względzie uwzględniając w części apelację powódek, na podstawie art. 386 § 1 kpc w zw. z art. 100 kpc w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (powódki wygrały proces w ok. 37%), Sąd Apelacyjny w Łodzi zmienił zaskarżony wyrok i orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku, w pozostałej części obie apelacje jako bezzasadne zostały oddalone z mocy art. 385 kpc.

Dodatkowo odnosząc się do zarzutów apelacji strony pozwanej należy podnieść, że nieuiszczone koszty sądowe nie są elementem kosztów niezbędnych do celowego dochodzenia praw i celowej obrony, o jakich mowa w art. 98 § 1 i 3 kpc. Objęte tym uregulowaniem koszty sądowe, to koszty poniesione przez stronę. Rozstrzygnięcia o kosztach procesu oraz nieuiszczonych kosztach sądowych mogą zatem opierać na innych zasadach (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r., I CZ 129/10, LEX nr 1102844).

Nieobciążenie powódek nieuiszczoną częścią kosztów sądowych od oddalonej części powództwa znajdowało oparcie w ich sytuacji rodzinnej, zdrowotnej oraz małoletniości W. C. (2). Podstawę uwzględnienia sytuacji powódek stanowił art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. nr 90, poz. 594 ze zm.), choć przesłanki zastosowania tego przepisu są podobne do zastosowania w zakresie kosztów procesu art. 102 kpc. Stanowią je konkretne okoliczności danej sprawy przekonujące o tym, że w danym przypadku obciążenie strony przegrywającej byłoby niesłuszne, niesprawiedliwe. Są nimi fakty związane z samym postępowaniem, jak i leżące poza nim, a dotyczące sytuacji życiowej, stanu majątkowego stron, które powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 kpc w zw. art. 108 § 1 kpc i art. 391 § 1 kpc.